

HOE LEES IK DIT ?

- **BRON:** DE NBB EN HET MONETAIRE GEBEUREN TUSSEN DE TWEE WERELDOORLOGEN (VAN DER WEE – TAVERNIER)
- DE NBB MOCHT ALS EMISSIEBANK BANKBIJETTEN IN OMLOOP BRENGEN, EN WAS VERPLICHT EEN BIJ WET OPGELEGD DEEL ERVAN TE BELEGGEN IN GOUD,
- DE INWISSELBAARHEID VAN DE BIJETTEN IN GOUD WAS STATUTAIR GEWAARBORGD DOOR DEZE DEKKINGSVERHOUDING (PUNT 3)

WAT DENK IK DAN ?

- PUNT 2: ALS DE BANK PASSIVA AANGAAT (BIJETTEN UITGEEFT) EN HIERVAN EEN DEEL VERPLICHT MOET BELEGGEN IN GOUD, **DAN IS DAT GOUD HAAR LOGISCH EIGEN ACTIEF;**
 - IN DIE ZIN OOK IS HET LOGISCH DAT MEN HET ZONDER UITZONDERING TELKENS HEEFT OVER “DE GOUDVOORRAAD VAN DE NBB”;
 - “DE TOTALITEIT VAN DE ACTIVA VAN DE BANK DIENEN TOT DEKKING VAN HAAR TOTAAL PASSIEF”.
- ALS DE AANDEELHOUDERS MET HUN KAPITAAL EN RESERVES INSTAAN VOOR DE MOGELIJKE VERLIEZEN VAN DE WERKING VAN DEZE VENNOOTSCHAP, DAN HOREN DE EVENTUELE MEERWAARDEN VAN DIE ACTIVA HEN EVENEENS TOE !**

EN WAT DENKT U ?

H. VAN DER WEE & K. TAVERNIER

Professoren aan de Katholieke Universiteit Leuven

DE NATIONALE BANK
VAN BELGIË
EN
HET MONETAIRE GEBEUREN
TUSSEN
DE TWEE WERELDOORLOGEN

Uitgegeven ter gelegenheid
van het honderdvijfentwintigjarig bestaan
van de Nationale Bank van België

1975

de Staat en van de openbare nutsbedrijven, het beheer van de publieke financiën helpen centraliseren en verstevigen.

Zestig jaar later, aan de vooravond van de eerste wereldoorlog, kon de Nationale Bank er terecht trots op zijn dat ze de Belgische wetgever in zijn verwachtingen niet had teleurgesteld. Meer zelfs, de Bank had zich in deze tijdsspanne van triomferend liberalisme opgewerkt tot een gezagvolle instelling, die als centrale circulatie- en reservebank een leidende rol speelde in de economie van het land.

→ In feite dankte de Nationale Bank dit succes voor een deel aan de originaliteit van haar vrij heterogeen juridisch statuut.¹ Als voorname instelling van openbaar nut was ze onderworpen aan scherpe overheidscontrole, was ze verplicht een deel van haar winsten aan de Staat af te staan en was ze op een nauwe samenwerking met de regering aangewezen. Anderzijds bezat ze een eigen rechtspersoonlijkheid, genoot ze een vergaande autonomie en stond ze vrij tegenover iedere willekeurige interventie van de overheid. Op een dergelijke juridische basis had de Bank haar imago en kredietwaardigheid volkomen onafhankelijk van die van de Staat weten op te bouwen.

→ De wetgever had aan de Nationale Bank de emissie, haar meest essentiële functie, als feitelijk monopolie toegewezen. De emissiefunctie bestond in het in circulatie brengen van bankbiljetten tegen deposito van edel metaal of door het verlenen van kortlopend krediet aan de zakenwereld; ze omvatte mogelijk ook de inschrijving van kredieten in rekening-courant, waarvan omzetting in edel metaal of in bankbiljetten steeds kon worden gevraagd.²

!!
⑦ De Bank werkte dus niet met het eigen kapitaal, maar met haar biljetten en rekeningen-courant, die als zichtverplichtingen door de totaliteit van de activa waren gedekt. Kapitaal en reserves dienden enkel tot garantie tegen mogelijke verliezen van de portefeuille. De activiteit van de Nationale Bank kreeg hierdoor een dubbele betekenis: haar tussenkomsten oefenden een sanerende invloed uit op de geldcirculatie en deden bovendien een nieuwe financiële infrastructuur voor het kortlopend krediet ontstaan.

→ De bijdrage van de Nationale Bank tot de monetaire sanering van het land was enorm. De statuten hadden de inwisselbaarheid van het bankbiljet gewaarborgd door het opleggen van een wettelijke minimumverhouding tussen de reserves edele metalen en de zichtverplichtingen. Het recht op inwisselbaarheid was onaantastbaar verklaard. In 1850 was enkel de hoofdzetel te Brussel bevoegd om bankbiljetten in te wisselen, maar deze bevoegdheid werd in 1872 tot alle agentschappen uitgebreid. In 1873 was het biljet van de Nationale Bank tenslotte wettelijk gangbaar geworden. Al deze maatregelen versterkten het vertrouwen en zorgden voor een geleidelijke doch diepe penetratie van het bankbiljet in het normale binnenlandse geldverkeer : de circulatie van bankbiljetten, die op 31 december 1851 nauwelijks fr. 50 miljoen bedroeg, was een kwart eeuw later reeds verzesvoudigd en bereikte op 31 december 1913 het vooroorlogs recordcijfer van fr. 1.067 miljoen.³

Door het succes van het bankbiljet in de binnenlandse geldomloop werd het metaalgeld steeds meer naar het domein van de kleinere transacties of naar de functie van pasmunt teruggedrongen : in 1913 maakte het nog amper 4 pct. van de totale geldhoeveelheid uit. Bovendien gaf het veralgemeende vertrouwen in het bankbiljet een vitale impuls aan de ontwikkeling van het privé-bankwezen. Biljetten van de Nationale Bank werden steeds gemakkelijker voor de uitbetaling van particuliere zichtdeposito's geaccepteerd. De privé-banken moedigden vanzelfsprekend deze particuliere zichtdeposito's aan : ze breidden hiermede niet alleen hun bankactiviteiten aanzienlijk uit, maar konden terzelfder tijd bij eventuele moeilijkheden op de steun van de Nationale Bank rekenen. Het definitieve overwicht van het bankbiljet in de massa van het chartale geld bevorderde aldus de ontwikkeling van de girale betalings-techniek.

Tijdens de laatste decennia vóór het uitbreken van de eerste wereldoorlog was de expansie van de particuliere zichtdeposito's in België zo duidelijk, dat deze in 1913 reeds een belangrijk deel van de totale geldhoeveelheid vertegenwoordigden. De ontwikkeling van de depositobanken werd ook door concrete initiatieven

vanwege de Nationale Bank krachtig gesteund : door toedoen van de Bank en via haar diensten kon in 1908 een eerste verrekenkamer te Brussel met goed gevolg worden opgericht; in 1912 volgde de opening van een analoge kamer te Luik en in 1913 te Gent en te Doornik. Hetzelfde jaar nam de Bank, in samenwerking met de Posterijen, deel aan de oprichting van een postcheckdienst.

De suprematie van het bankbiljet over het metaalgeld in de binnenlandse geldomloop was tenslotte ook door bijzondere monetaire omstandigheden in de hand gewerkt. Om de convertibiliteit te waarborgen bepaalden de statuten van 1872 dat de zichtverplichtingen van de Nationale Bank ten minste voor één derde door edele metalen moesten gedekt zijn, en dat de dekking enkel met de uitdrukkelijke toestemming van de minister van Financiën lager mocht uitvallen dan de wettelijke verhouding.

België behoorde sinds 1865 evenwel tot de Latijnse Unie en paste sinds december 1873, toen de vrije aanmunting van zilver *de facto* werd geschorst met behoud van de wettelijke betaalkracht voor de zilveren *écus* (fr. 5), het systeem van de « hinkende standaard » toe. Hierdoor kreeg de Bank de beschikking over een machtig wapen tot verdediging van haar voorraad edele metalen. Het bimetallisme liet immers aan de Bank de vrijheid om bankbiljetten desgevraagd naar keuze in goud of zilver om te zetten: de Bank maakte van deze vrijheid gebruik om de betaling met zilveren *écus* uit te voeren, d.w.z. met edel metaal waarvan de waarde op de vrije markt gevoelig was gedaald. Het *zilverkussen* werkte aldus remmend op een effectieve toepassing van de *interne* convertibiliteit en vrijwaarde de reserve edele metalen.⁴

Het *zilverkussen* verhinderde ook een normaal functioneren van de *externe* convertibiliteit : wegens het *zilverkussen* verwijderden de edelmetala punten zich immers verder van de muntpariteit. De Nationale Bank voelde zich bijzonder beschermd en liet haar goud- en zilverreserve dalen van 38,30 pct. van de totale zichtverplichtingen in 1851 tot 15,20 pct. in 1900.⁵ Strikt genomen lieten de statuten dit niet toe. Het was evenwel voor de Bank duidelijk dat de convertibiliteit van het bankbiljet in hoofdzaak *extern* was geworden en vooral diende om schuldsaldi tegenover